

Stjepan Ćosić, **Ideologija rodoslovlja. Korenić-Neorićev grbovnik iz 1595.** Zagreb-Dubrovnik: HAZU, Zavod za povijesne znanosti u Dubrovniku. Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, 2015, 416 strani.

Med redkimi heraldičnimi viri zahodnega Balkana izstopa znani Korjenić-Neorićev grbovnik (KNG). Gre za najstarejšo zbirko grbov dežel, dinastij in plemiških rodbin imaginarnega "ilirskega cesarstva". Zbirka je bila predmet številnih raziskav in o tej problematiki obstaja obsežna literature. Stjepan Ćosić se je namenil ponovno analizirati in razčisti nastanek KNG ter vzrok za nastanek številnih različic, ki so izhajale iz najstarejšega grbovnika. Avtor v obsežni študiji, ki jo obdela v več poglavjih, namerava dopolniti in korigirati dosedanje ugotovitve o nastanku prvega grbovnika, njegovi kasnejši ponovitvi ter oblikovanju grbovniške tradicije. Odklanja mite in romantično interpretacijo, ki se pojavlja tudi v sodobnem zgodovinopisju. Ćosić je v tej knjigi dokazal, da gre pravzaprav za "dubrovniško" zgodbo.

Temelje za kritično presojo ilirskih grbovnikov in njihove vsebine je postavil Aleksander Solovjev.¹ Kot prvi se je lotil razčiščevanja idejnih začetkov ilirske heraldike in njenih motivov, vendar Ćosić opozarja, da je nekatere stvari spregledal. Ko Ćosić razpravlja o heraldičnih elementih v grbih dežel, dinastov ali oblastnih gospodarjev in plemstva, omenjenega v KNG, opozarja na vpliv različnih tradicij, ki so se prepletale na bosansko-humskem, zetsko-albanskem in dubrovniškem področju.

Uvodne strani KNG – hranijo ga v zbirki rokopisov in starih knjig v Nacionalni i sveučilišni knjižnici u Zagrebu – prikazujejo skupine svetnikov, zaščitnikov, njegov glavni del pa tvorijo grbi 141 plemiških rodbin. Avtor grbovnika je Stanislav Rubičić, po zapisu v tekstu, naj bi nastal leta 1595. KNG je pomemben heraldični vir, ki po izvedbi spada med najlepše heraldične zbirke nasploh. Od konca 16. pa do srede 19. stoletja so po vzoru KNG nastale številne različice, znane v literaturi pod skupinskim nazivom "ilirski grbovniki." Evidentiranih je 23 primerkov različnih redakcij od katerih so najnepomembnejši hranjeni v Bologni, na Dunaju, v Berlinu, Londonu, Fojnici in Beogradu. Tem je treba dodati še grbovnik, ki je bil pred kratkim odkrit v Biblioteca Estense Universitaria v Modeni.²

¹ Aleksander Solovjev, Postanak ilirske heraldike i porodica Ohmučević. Glasnik skopskog naučnog društva 12, 1933, str. 70-124.

² Stjepan Ćosić, Dubrovački rod Radulovića i njihov grbovnik. Anali Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku, 55/1, 2017, str. 89-129. Avtor navaja, da gre v tem primeru za preriš KNG za potrebe dubrovniške rodbine Radulović. Po izročilu naj bi bili Radulovići bosansko-humskega porekla, ki so našli zatočišče v dubrovniškem primorju. Radulovićev grbovnik

Nastanek in razvoj ilirske heraldike je povezan z rodом Ohmučević. Najuspešnejši med njimi je bil don Pedro Ivelja Grgurić-Ohmučević. Kot uspešen ladjar in poveljnik brodovja v španski mornarici, je sodeloval pri osvajanju Portugalske leta 1580 in dosegel čin admirala. Don Pedro je po ugotovitvah Čosića ključna osebnost pri zbiranju heraldičnega gradiva za nastanek prvih grbovnikov. Njegova zbirateljska vnema je bila zvezana z željo doseči plemiški položaj. Častihlepje don Pedra naj bi dobilo krila po poroki njegove mlajše sestre Jele s Petrom Komnenom, domnevним potomcem bizantinske, pozneje trapezuntske cesarske dinastije. Rodbina Ohmučević je imela globoke korenine v Slanskem Primorju, kjer so v tamkajšnjih cerkvah ohranjene številne nagrobne plošče njihovih članov. Toda Dubrovniška republika don Pedru plemiškega naziva, ki ga je utemeljeval s pomočjo grbovnika, ni priznala. Zato se je obrnil na kraljevski svet v Neaplju, kjer mu je podkralj grof Miranda 28. maja 1594 tudi na podlagi ponarejenih dokumentov izdal potrdilo o plemiškem poreklu.

V ilirskih rodovnikih prepoznamo tudi protagoniste dramatičnih dogajanj v obdobju, ko so Dubrovčani dobili od Stjepana Ostoje leta 1399 Primorje od Orašca do Stona in s tem povezali polotok Pelješac z Astaréo. Prišlo je do upora prebivalstva, predvsem tistega sloja, ki je pripadal vlasteličičem. Odvzet jim je bil polplemiški status, uvrščeni so bili med kmete. Priimke, ki jih omenja Orbin,³ lahko povežemo z nekaterimi osebami, omenjenimi v rodovniku Ohmučevića. Dve stoletji kasneje so ti pokmeteni plemiči v spremenjenih političnih okoliščinah oživili svoje plemiške pretenzije z namenom, da ponovno pridobijo svoje nekdanje bosanska posesti od koder so, ali pa naj bi izvirale njihove rodbine. Zato so dali izdelati genealogije in grbovnike, s katerimi so dokazovali svoj plemiški status.

Kljub don Pedrovi vodilni vlogi v zbiranju heraldičnega gradiva ni dokazov, da je KNG v času nastanka pripadal Ohmučevićem, niti da so ga oni naročili Čosić potrjujej mnenje, da so naročniki KNG prišli iz vrst rodbine Korjenić-Neorić iz Slanskega primorja. Vodilni člani te pomorske rodbine so postali pod okriljem Ohmučevićev poveljniki in lastniki ladij v španski službi in prav oni so leta 1595 naročili izdelavo grbovnika.

Posebno pozornost zbuja tudi Sutješki rodovnik, verjetno nekoliko starejši od KNG in naj bi predstavljal enega od virov ilirske heraldike. V frančiškanskem samostanu v Kraljevi Sutjeski so hranili sliko vstalega Kristusa, pred katerim kleči bosanski kralj Stjepan Tomaš, ki jo je naslikal Lovro Dobričević. Na zadnji strani je imela prilepljen list, na katerem je ob rodovniku naslikana kompozicija grbov z elementi, ki se pozneje pojavijo v KNG.

Za razvoj ilirske heraldike so pomembno vlogo imeli tudi mlajši Ohmučevići iz 17. in 18. stoletja. Don Damijan in njegov sin Pier Damijan sta zaslužna za nastanek ene najbolj znanih redakcij grbovnika rodbine Ohmučević, t.i. Fojniškega

je verjetno nastal konec 17. stoletja za tedaj najulednejšega člana rodbine, nadškofa Chietija in kardinala Nikola Radulovića (1627-1702).

³ Mavro Orbin, Kraljevstvo Slavena, Zagreb 1999. Čosić poudarja zgodovinski vidik Orbinijevega dela na katerega je neposredno ali posredno vplival don Pedro Ohmučević ali nekdo iz kroga sestavljavcev KNG, ki je nastal samo šest let pred izidom Orbinijevega dela.

grbovnika. Čosić se sprašuje, kako je grbovnik slanskih Ohmučevićev prišel v srednjo Bosno v frančiškanski samostan sv. Duha v Fojnici. Med Ohmučevići in frančiškani so obstajale stoletne povezave, nekateri frančiškani pa so izhajali celo iz rodbin Ohmučević in Korjenić-Neorić. Večstoletna kulturna povezava med Primorjem in Humom ter Bosno se je obdržala zahvaljujoč slanskim in bosanskim frančiškanom.

Manj je znano, da se je s heraldičnimi zborniki ilirske provenience ukvarjal tudi Milko Kos. Članek o teh vprašanih je napisal na podlagi vtisov, pridobljenih ob obisku kulturnih središčih frančiškanske Bosne, samostanov Sutjeska, Visoko in Fojnica. O tem Kosovem obisku pričajo pisma iz korespondence Gregorja Čremošnika. Tako piše Čremošnik Kosu v dopisnici 6. junija 1934 glede obiska frančiškanskega samostana v Visokem: "Vrlo drago mi je, da pridete s fra Kazimirom. Čakal vaju bom na postaji..." V dopisnici z dne 20. junija 1934 pa se Čremošnik Kosu opravičuje, da ni mogel priti v Visoko zaradi otrokove bolezni.⁴ Kos je torej junija 1934 razkopaval arhive in knjižnice frančiškanskih samostanov v Bosni, rezultat tega dela pa je bila tudi kratka študija o fojniškem grbovniku in ostalih južnoslavanskih heraldičkih zbornikih.⁵

Za zaključek lahko rečemo, da je Čosić napisal obsežno, pomembno in zelo zanimivo delo, katerega pomemben element so številne ilustracije ter zlasti barvna reprodukcija celotnega KNG, najstarejšega grbovnika na slovanskem jugu.

Ignacij Voje

⁴ Ignacij Voje, *Pisma Gregorja Čremošnika*, Ljubljana 2016, str. 70.

⁵ M. Kos, O Fojniškem grbovniku i ostalim južnoslavenskim heraldičnim zbornicima, *Franjevački vjesnik*, god. XLII, br. 12, prosinac 1935, str. 354-356 (Kosova študija v Čosićevem poglavju *Viri in literature* ni navedena).